

පාලි භාෂාවේ විභක්ති ප්‍රයෝගය

පණ්ඩිත දික්වෙල පියනඤ්ඤා හිමි

භාෂාවක් පදින්තේ හෙවත් ඉදිරියට යන්නේ පද වලිනි. පාලි සංස්කෘත භාෂා දෙකේ සෑම පදයක්ම විභක්ති ගනිති. “විභක්තියන්තං පදම්; නාපදං ශාස්ත්‍රෙ ප්‍රයුංජන” (විභක්තියක් අගින් ඇත්තේ පද නම්; පද නොවන්නක් භාෂාවෙහි නොයෙදිය යුතුයි.) යන නීති දෙක අනුව විභක්තියන්ත නොවන කිසිවකට භාෂාවෙහි - විශේෂයෙන් පාලි, සංස්කෘත භාෂා දෙකේ - කිසිසේත් ඉඩක් නැත.

ආධ්‍යාන විභක්ති, නාම විභක්ති යයි විභක්ති ජාති දෙකකි. **වත්තමානා, පඤ්චමී, සත්තමී, හියත්තනී, අප්පභනී, පරොක්ඛා, හවිස්සත්ති, කාලාතිපත්ති** යයි පාලියේ ආධ්‍යාන විභක්ති අටකි, **පට්ඨා, උභියා, තනියා, කරණා, වතුරී, පඤ්චමී, ජට්ඨී, සත්තමී, ආලපහ** යයි නාම විභක්ති නවයකි. සියලුම ධාතු ආධ්‍යාන හෙවත් අවසාන ක්‍රියා පද වශයෙන් ආධ්‍යාන විභක්ති අටේ වරනැගෙති. නාම නාම, සචී නාම, සමාස නාම, තද්ධික නාම, කෘදන්ත නාම, යන පස් ආකාර නාමයෝම නාම පද වසයෙන් නාම විභක්ති නවයේ වරනැගෙති. පවි-පිසිමෙහි ධාතුව ආධ්‍යාන විභක්ති අටේ වරනැගී ඇතිතාක් ආධ්‍යාන පද සෑදී තිබෙන ආකාරයත්, නාමයක අග ඇති අකුරු හා ලිඛිතය අනුව වෙනස් වෙමින් ඒ ඒ නාමයන් නාම විභක්ති අටේ වරනැගී නාම පද සෑදී තිබෙන ආකාරයත්, **පාලි නාම හා ආධ්‍යාන වරනැගිල්ල** නම් කුඩා පොතක් බලා ගත හැකිය. උපසථී නිපාත පද වර්ග දෙකේ විභක්තියක් ප්‍රකටව නොපෙනෙතත් එසේම නාම විභක්ති නවයෙන් කිහිපයකවත් වර නැගෙතත් පට්ඨා විභක්තියෙන් යුක්ත පද ලෙස සලකනු ලැබේ. මෙසේ ‘කච්චා’ වැනි පූච්ච ක්‍රියා කෘදන්ත නිපාත, ‘කාතුං’ වැනි තුමන්ත කෘදන්ත නිපාත, ‘පදසා, පුරතො, විධා’, වැනි පංචමාසථී තද්ධික නිපාත, ‘පහ, පුහ, ම, සහ, සද්ධිං’, වැනි මූල නිපාත ‘ද්විච්චන්තුං’ වැනි ක්‍රියා විශේෂණ තද්ධික නිපාත යන මේවායේ පට්ඨා විභක්තිය ප්‍රකටව නොපෙනෙතත් පට්ඨා විභක්තියන්ත පද ලෙස සැලකිය යුතුය. **ප, පරි, අනු, අව, අධි, අහි, සු, උප, පති,** වැනි උපසථී පද විස්සම කෙසේ කොතැනක යෙදී තිබුණත් ප්‍රථමා විභක්තියන්ත පදයෝය.

විභක්ති ශබ්දය ‘බෙදන්නා’, ‘වෙන්කොට දක්වන්නා’, ‘බෙදීම’, ‘වෙන්කොට දැක්වීම’, ‘බෙදීමට උපකාරය’, ‘වෙන්කොට දැක්වීමට උපකාරය’ යන අර්ථයන්ගෙන් යුක්ත වෙයි. මේ තේරුම් අනුව විභක්ති ශබ්දය ඒ ඒ විභක්තිවල නම් ඇගවීම සඳහා ද, ඒ ඒ විභක්ති ප්‍රත්‍යය ඇගවීම සඳහා ද, ඒ ඒ බෙදීම් ක්‍රියාව ඇගවීම සඳහා ද, ව්‍යවහාර කරනු ලැබේ. ධාතුවක් ආධ්‍යාන විභක්තීන්හිද, නාමයක් නාම විභක්තීන්හිද, වරනැගිය හැකිවන්නේ විභක්ති ප්‍රත්‍ය නම් ව්‍යාකරණයේ උගන්වන අකුරුවල උපකාරයෙනි. ‘නරො’ යන්නෙහි ‘නර’ යන නාමයයි. ‘ම’ යනු පුංලිංග පට්ඨා විභක්තියේ එකවචන බව අඟවන නාම විභක්ති ප්‍රත්‍යයයි. ‘පචති’ යන ආධ්‍යාන පදයෙහි ‘ච’ යනු ‘ඉචිම’ යන අර්ථය දෙන ධාතුවයි. ‘ති’ යනු ඉචිමාසථීය. වතීමාන කතීා කාරක ප්‍රථම පුරුෂ එකවචන අර්ථයන්හි යෙදුණ බව ඇගවීමට යෙදුන ආධ්‍යාන විභක්ති ප්‍රත්‍යයයි. ආධ්‍යාන විභක්ති ප්‍රත්‍යයක නිතරම - **කාලය, කාරකය, පුරුෂය,**

වචනයි අස් සතරක් ඇත්තාහ. ධාතුචේ ධාතූන් සමග ගත්විට ආධ්‍යාත පදයක අඩු ගණනේ අස් පසක් ඇතිවිය යුතුය. ආධ්‍යාත මැද යෙදෙන විකරණ ප්‍රත්‍ය, හෙතස් ප්‍රත්‍ය, ඉච්ඡාස්ථාදී ප්‍රත්‍ය වැනි අතිරේක ප්‍රත්‍ය නිසා ආධ්‍යාත පදයක අස් ඇතැම් විට පසටත් වැඩිවිය හැකිය. ආධ්‍යාත පදය හැර වෙනත් කිසියම් පදයක මෙතරම් අස් රැසක් ගැප් වී නොමැති හෙයින්ම ආධ්‍යාත පදය වාක්‍යයක යෙදෙන ප්‍රධානතම පදය ලෙස සලකනු ලැබේ. නාම විභක්ති ප්‍රත්‍යයක නිතරම, **ලිඞ්ගය, විභක්තිය, වචනය** යයි අස් තුනක් ඇත්තාහ.

නාම ප්‍රකෘතියේ ඇති ශබ්ද ප්‍රකෘති අස්භවත් සමග ගත්විට නාම පදයක අඩු ගණනේ අස් සතරක් ඇතිවිය යුතුය. ලිඞ්ගය නම් පිරිමි බව හෝ ගැහැණු බව හෝ ඒ දෙකට ඇතුළත් නොවන බව හෝ පිරිමි බව ඇඟවෙන පදක් ඒ පදමෙන් රූපය ගෙන භාෂාවෙහි යෙදෙන පදක් පුඞ්ලිඟු ලෙස ව්‍යාකරණයෙහි උගන්වනු ලැබේ. ස්ත්‍රී ලිඞ්ග, නපුඞ්භසක ලිඞ්ග ව්‍යවහාරය ද මෙසේම දත යුතුයි. මේ පුං-ස්ත්‍රී-නපුංසක ලිඞ්ගය ප්‍රකාශකරන බවට ලිඞ්ගාස්භව කියනු ලැබේ. ලිඞ්ග යනු ව්‍යාකරණයට අනුව ශබ්ද ප්‍රකෘතියට ද නමකි. ඒ තේරුමෙන් ගත්විට ලිඞ්ගාස්භව කියන්නේ ශබ්දප්‍රකෘති අස්භවයයි. ලිඞ්ග - ලිඞ්ගාස්භවයන්ගේ මේ අස් දෙපසය පටලවා නොගත යුතුයි. ලිඞ්ග-විභක්ති, වචන කථාවෙහි විභක්ති යන්නෙන් විභක්තිය අදහස් කරනු ලැබේ.

1. උක්තාස්භව හා ලිඞ්ගාස්භවය,
2. අනුක්ත කම්භාස්භවය,
3. අනුක්ත කතීභව අස්භවය,
4. උපකාරාස්භවය,
5. ප්‍රතිග්‍රහණාස්භවය,
6. සීමා අස්භවය හෙවත් අපාදානාස්භවය,
7. අයිති අස්භවය හෙවත් සම්බන්ධාස්භවය,
8. දූර්ම අස්භවය හෙවත් ආධාරාස්භවය,
9. ඇමතීම් අස්භවය හෙවත් ආලපනාස්භවය යි.

ඒ ඒ විභක්තියට අයත් විභක්තියක් දහයකි. දහය වන්නේ ප්‍රථමා විභක්තියට අස් දෙකක් ඇති හෙයින්. වාක්‍යයක යෙදුණ නාමයක කතීභව බව හෝ කම්භව බව ආධ්‍යාතයෙන් ප්‍රකාශවීමට උක්තාස්භවය කියනු ලැබේ. ලිඞ්ගාස්භව නම් නාම ප්‍රකෘතියේ අස්භවයයි. අනුක්ත වීම නම් ආධ්‍යාත පදයෙන් ප්‍රකාශ නොවීමයි.

භාෂාවෙහි නාම පද ක්‍රම තුනකින් විභක්ති ගනිති. **මුඛ්‍ය ක්‍රමය, උපපද ක්‍රමය, විපයනීභව ක්‍රමය** යනු ඒ ක්‍රම තුනයි. ඉහත කී විභක්තියක් හඟවන නාම පදයක එම විභක්තියට නියමිත විභක්තියෙන්ම යෙදී තිබේ නම් ඒ නාම පදය මුඛ්‍ය ක්‍රමයෙන් විභක්ති ගත්තේ වෙයි. වාක්‍යයක වැඩි කොටසක් නාමපද මේ ක්‍රමයට

යෙදුන ඒවාය. **“සො පුරසො ගාමං ගවිජති”** යන වාක්‍යයෙහි හැම පදයක්ම මුඛ්‍ය ක්‍රමයට විභක්ති ගෙන තිබේ. උපසර්ගයකගේ හෝ නිපාතයක ගේ බලපෑම පමණක් සලකා, විභක්තියක් නොසලකා ඇතැම් විට නාමපද විභක්ති ගනිති. එසේ විභක්ති ගැනීමට “උපපද විභක්ති ක්‍රමය යැ”යි කියනු ලැබේ. **“අහං තෙන සද්ධිං ගවිජාමි”** යන වාක්‍යයෙහි තෙන යන පදයෙහි අනුක්‍රම කතීෂ්‍ය අස්ථිය හෝ උපකාරාස්ථිය නැත. එහෙයින් මුඛ්‍ය ක්‍රමය අනුව තතියා විභක්තිය හෝ කරණ විභක්තිය යෙදිය නොහැක. එහෙත් එම වාක්‍යය නිවැරදිය. මක්නිසාද? ‘සද්ධිං’ යන නිපාතයට මුලින් ඒ හා සම්බන්ධ කර යොදන නාමය තතියා විභක්තියෙන් යෙදිය යුතුයයි ව්‍යාකරණයෙහි උගන්වා ඇති හෙයිනි. මෙසේම

‘සහ’ යෝගයෙහි තතියා

‘විනා’ යෝගයෙහි තතියා,

‘තිරියං’ යෝගයෙහි ඡට්ඨී,

‘උපරි’ යෝගයෙහි ඡට්ඨී,

අනු-පති-පරි-අභි-උපසර්ගයන්ගේ යෝගයෙහි දුතියා

වැනි ‘උපපද’ විභක්ති ප්‍රයෝග ව්‍යාකරණයෙන් උගත යුතුය. විපයභීස ක්‍රමය නම් ඒ විභක්තියකගේ අස්ථියෙහි, ඊට නියමිත විභක්තිය නොයොදා වෙන විභක්තියක් යෙදීමයි. මේ නාම පදයක නිතරම විභක්තිය එකකි. විභක්තියක් වෙන එකකි. **“එකං සමයං”** යනු ආධාරාස්ථියෙහි කම් විභක්තිය “එකස්මිං සමයෙ” යන අස්ථිය දෙන හෙයින් ආධාර විභක්ති අස්ථියි. ‘අං’ ප්‍රත්‍යය යෙදී ඇති හෙයින් දුතියා විභක්ති එකවචනයයි. **“උභින්නමිපි සුවින්නං”** (දෙදෙනා විසින්ම හොඳින් සිතන ලදී) යනු කර්තෘස්ථි හෙවත් තෘතීයාස්ථි ඡෂ්ඨී විභක්තියයි. අස්ථියෙන් කතීෂ්‍ය විභක්තිය වුවත් රූපයෙන් ඡෂ්ඨී විභක්තිය හෙයිනි.

සාමාන්‍යයෙන් උපසර්ග නිපාත පද දෙකොටස ප්‍රථමා විභක්තියන්ත ලෙස සැලකෙතත් ‘යෙභුයොන’ වැනි ඇතැම් නිපාතවල අන්තය අනුව තතියා ආදී නම් ලබත්. එසේ මුඛ්‍ය ක්‍රමයට එවැනි නිපාතයන් යටත් කරනවාට වඩා විපයභීස ක්‍රමයට යත් කොට සැලකීම වඩා උචිත බව පෙනේ.

නාම පදයක ව්‍යාකරණ විභාග දක්වන විට **ශබ්ද ප්‍රකෘතිය, ලිඛිතය, විභක්තිය, වචනය** යන කරුණු හෙළිකළ යුතුය. ආධ්‍යාත පදයක ව්‍යාකරණ විභාග දක්වන විට **ධාතු ප්‍රකෘතිය, ආධ්‍යාත විභක්තිය, කාලය, කාරකය, පුරුෂය, වචනය** යන කරුණු හෙළිකළ යුතුය.

ධාතුවක් ආධ්‍යාත විභක්ති අටේ වරනැගෙන ක්‍රමය වරක් හුරු කරගත් විට සුදුසු ආධ්‍යාතය සුදුසු තැන යෙදීම දුෂ්කර නොවේ. එහෙත් නාමයන් ගැන බලන විට එක් එක් නාමය එක් එක් ක්‍රමයට වරනැගීම එක් දුෂ්කරතාවයකි. ඒ ඒ විභක්තියට අයත් නාමපද රූපය දැනගනු ලැබුවත් එය සුදුසු තැන සුදුසු ලෙස යෙදීම ඊටත් වඩා

දුෂ්කරතාවයකි. එහෙයින් නාම විභක්තයන් පද යෙදීම සම්බන්ධයෙන් පහත සඳහන් උපදෙස් ටික ද මතක තබා ගැනීම ප්‍රයෝජනවත්ය.

1. කතීෘ කාරක වාක්‍යයක ප්‍රථමා විභක්තියෙන් සිටින්නේ කතීෘ පදයත්, එහි විශේෂණ පදත්, ඊට සම්බන්ධ ආධ්‍යාත පූරණ පදයක් ඇත්නම් එයත් පමණක් විය යුතුය.

උදා:- **සො පුරිසො ගාමං ගන්තා හොති.** මෙහි 'පුරිසො' යනු උක්තයයි. 'සො' යනු උක්ත විශේෂණයයි. 'ගන්තා' යනු උක්තයට කියවෙන ආධ්‍යාත පූරණයයි.

2. කම්කාරක වාක්‍යයක ප්‍රථමා විභක්තියෙන් සිටින්නේ කම් පදයත්, එහි විශේෂණයත්, කම් පදයෙන්ම කියවෙන ආධ්‍යාත පූරණයක් ඇත්නම් එයත් පමණකි.

උදා:- **ඉමෙහි දීපවාසිහි සො පුරිසො රාජා කරියතෙ.**

3. වාක්‍යයක නොයෙදුණ, ග්‍රහ්‍ය නාම පද, ලිපි ශීඡීපද, පුද්ගල නාම ආදිය ද ප්‍රථමා විභක්තියෙන්ම සිටිත්.

උදා:- **අඩිගුන්තරතිකායො, දෙසාටනං, දුට්ඨගාමිණී රාජා.**

4. කම්කාරක වාක්‍යයක හෝ කෘදන්තයක කම් පදයත්, එහි විශේෂණ පදත් දුතියා විභක්තියෙන් තැබිය යුතුයි.

උදා:- **සො මධුරං පාතරාසං භුඤ්ජති, සො හත්තං භුඤ්ජීථවා යසි.**

5. ඇතැම් උපසථී යොගයෙහි කම් විභක්ති පද සිටින අයුරු ද ව්‍යාකරණ ග්‍රහ්‍යයකින් ලබා උගත යුතුයි. තනි පද ක්‍රියා විශේෂණ ද කම් විභක්තින් සිටිත්.

උදා:- **සො සුඛං සුපති, සො මාසං අධීතෙ.**

6. කම්කාරක වාක්‍යයක හෝ කම්කාරක බණ්ඩ වාක්‍යයක කතීෘ පදය තතියා විභක්තියෙන් සිටී.

උදා:- **තෙන ධම්මො දෙසියතෙ, තෙන කතං කම්මං සාධු.**

7. තනි පද ක්‍රියා විශේෂණ තතියා විභක්තින් ද සිටිත්.

උදා:- **සො සුබෙන සයති.**

8. නිධාරණාථීය (සමූහයකින් කොටසක් වෙන්කිරීම) පඤ්චමී, ඡට්ඨී, සත්තමී විභක්ති මගින් පවසනු ලබත්.

උදා:- **ගවීජන්තෙහි තෙහි පඤ්චමො සුරතමො, ගවීජන්තානං තෙසං කියා හෝ ගවීජන්තෙසු තෙසු කියා හෝ යෙදිය හැකිය. (යන්තාවූ ඔවුන්ගෙන් පස්වැන්නා ඉතා දඤ්ඤය.)**

9. ව්‍යාකරණ පොත්වල අනාදරයෙහි ඡට්ඨී යයි උගන්වනු ලබන කාලාඪී ක්‍රියා විශේෂණ භාව ඡට්ඨී බණ්ඩ වාක්‍යයක කෘදන්තයක් එහි කතීෘත් දෙකම ඡට්ඨී විභක්තියෙන් තැබිය යුතුය.

උදා:- **මාතා රුදෙනා ආරකස්ස පබ්බජී.** (දරුවා හඬද්දී මව පැවැදී විය.)

10. කාලාඪී ක්‍රියා විශේෂණ භාව සත්තම් බණ්ඩ වාක්‍යයක කෘදන්තයක් එහි කතීෘත් දෙකම සත්තම් විභක්තියෙන් තැබිය යුතුය.

උදා:- **රුදන්තෙ ආරකෙ මාතා පබ්බජී.** (දරුවා හඬද්දී මව පැවිදී විය.)

මෙහි සඳහන් වූයේ අවශ්‍ය කීපයක් පමණකි. සවිස්තර දනු කැමැත්තෝ 1. An Elementary Pali Course by Narada Thero, 2. A Grammar of the Pali Language by V. Perniola යන පොත්වල විභක්ති ගැන ඇති පරිච්ඡේද කියවිය යුත්තෝය.

උපුටා ගැනීම- ශාස්ත්‍රීය වින්තා (ශාස්ත්‍රීය ත්‍රෛමාසිකය), සමර මුද්‍රණාලය, නො.61. මහවිදිය, පිළියන්දල, පිටු 64-68